

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Çalıştayı (16-17 Nisan 2005) Üzerine

Beril Dedeoğlu

Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği’ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*’de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Çalışmaları ve Eğitimi Çalıştayı (16-17 Nisan 2005) Üzerine

Beril DEDEOĞLU*

Türkiye’deki çeşitli üniversitelerden öğretim üyeleri, araştırma görevlileri ve öğrencilerin katılımıyla gerçekleşen çalıştay, ilk kez 1961 yılında yapılmış olandan sonraki üçüncü, ancak özellikleri bakımından birinci sayılabilecek bir toplantı olmuştur.

Toplantıyı özgün kılan, ilk kez Türkiye’deki çeşitli “uluslararası ilişkilerci”leri biraraya getirmesi ve akademik yaşamın farklı aşamalarında bulunan üniversite mensuplarının düşüncelerini paylaşmalarına zemin hazırlamasıdır.

Bir ilk olması bakımından, toplantı daha çok bundan sonrası için bir gündem oluşturmayı olanaklı kılabilen tartışmaların yapılması ile farklı algı, görüş ve beklentilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu çerçevede bazı gözlemlerin paylaşılması, daha sonraki toplantılara ışık tutabilecek ipuçları sağlayabilecektir.

Bu konudaki yaklaşımlar, uluslararası ilişkiler çalışmaları ile eğitimi biçiminde iki ayrı başlıkta ele alınabilir:

Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

Toplantı sırasında en dikkat çekici noktalardan biri, bazı konuların disiplinde çalışan kişilerin ya da kurumların toplu davranışları içinde düzenlenip düzenlenemeyeceği yolunda yapılan tartışmalar olmuştur.

- Uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin medyada yer almaları,
- uluslararası ilişkiler akademisyenlerinin disiplin dışı alanlarda görüş bildirmeleri,
- uluslararası ilişkiler disiplini dışındaki kişilerin disipline ilişkin yazılı ve sözlü bildirimleri,
- ortak müfredatlar,

gibi konuların, “bilimin evrenselliği” ve “bilim insanının özerkliği” içinde ele alınmasının, akademik evrime daha fazla katkı sağlayacağı açıktır.

* Prof. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

- Disiplinde çalışan kişilerin çalışmaları, yaklaşımları, çalışma ve uzmanlıklarını ifade ediş biçimleri onların yaşamlarına ilişkin seçimleri ile açıklanabilir, dolayısıyla kendilerini bağlar.
- Disiplin dışı alanlardan kişilerin, disipline ilişkin yazı, yorum, araştırma ve görüşlerine müdahale edilmesi bilimin tekeli olduğu kanısı oluşturabilir. Kişilerin istedikleri konuda görüş bildirme hakları bulunur, bilim insanlarına düşen bu konuda yapılanların "bilimselliklerini" eleştirebilmektir. Akademisyen olan-olmayan ayırımı büyük ölçüde düşünebilme kapasitesiyle değil, değerlendirilebilirlik kapasitesiyle belirginleşebilir. Bu da büyük ölçüde metodolojik bir ayırmadır.

Çalışma Alanları ve Biçimleri

Ana hatları bakımından benzer alt-çalışma alanlarına ilginin arttığı açıktır. Bilimsel çeşitlilik bakımından bu durum, şu şartlar altında anlam kazanabilir:

- Çalışmaların birbirinin tekrarı biçiminde bir yığın oluşturmaması,
- çalışmaların farklı metodlar kullanabilmesi,
- çalışmaların disipline ait diğer alt-çalışma alanlarıyla ilişkilendirilmesi,
- çalışmaların disiplinler arası geçişkenliklerinin sağlanması,
- çalışmaların evrensel bilim kriterlerine uygunluğa önem vermesi,
- "bilgi üretimini değil, bilim üretimini esas alması."¹

1961 yılında gerçekleşmiş olan toplantının kitapçığına göre, sözkonusu yıllarda esas olarak tartışılan konu, uluslararası ilişkiler disiplininin dünyada hangi konulara öncelik verdiği, hangi yöntemleri uyguladığı ve ne tür sorunsallar üzerinde çalıştığına ilişkindir. Günümüzde, uluslararası ilişkiler disiplininin geliştirilmesi adına yapılması en elzem tartışmalardan birisi budur ve yaklaşık 40 yıldır yapılmamış olması da disiplin bakımından kendi başına bir bulgu sayılabilir. Disiplinin evrimi, bu alanda çalışanların küresel rekabeti ile gerçekleşebileceğinden, sözkonusu rekabet koşullarının nasıl sağlanabileceği, tam da "çalıştay"ların gündemini oluşturmalıdır.

Disiplin çerçevesinde üretilen çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan en temel eksiklikler;

- çalışmaların sorunsalı, tezi ya da önermesinin açık olmaması,

¹ Bu söz, Prof. Dr. Ersin Onulduran'ın çalıştay sırasındaki tespitidir.

- çalışma yöntemlerinin ya bulunmaması ya da anlaşılabilmesi,
- çalışma sonuçlarının, genel olarak, çalışmanın özeti biçiminde kaleme alınması,
- birincil kaynaklar yerine bulunabilen kaynaklara gidilmesi,
- dipnotlardan alıntılarda hatalar yapılması,
- yabancı dilden Türkçeye yapılan çevirilerde, cümlelerin anlaşılmasına özen gösterilmemesi

olarak sıralanabilir.

Disiplin Çalışanları

Uluslararası ilişkiler disiplininde çalışan kişilerin, buldukları kurum, bölüm, çevre, il, statü ve diğer birçok faktöre göre farklılaşan sorunları vardır. Çalıştay türü toplantılar, münferit sorunlardan çok, herkesi ilgilendiren sorunlara yanıt arayan toplantılardır. Sorunlar dile getirilmediği sürece, hangilerinin münferit, hangilerinin genel olduğu anlaşılabilir. Tespit edilebilen birkaç ortak sorun, şunlar olarak sıralanabilir:

- Araştırma görevlilerinin başka üniversitelerde otomatik olarak görevlendirilmeleri,
- aşırı ders yükleri,
- uzmanlık alanları dışında derslere girilmek zorunda kalınması,
- gelirlerin düşük olması,
- gelirin düşük olduğu bilinerek seçilmiş bu mesleğe “ekmek parası” muamelesi yapılması ve ek gelir imkanlarının gerçekleştirilmesi sırasında esas sorumlulukların yerine getirilmemesine göz yumulması,
- “Devletler Hukuku” gibi bazı alanlarda uzman sayısının yeterli olmaması.

Gelecek Tasarımı

Uluslararası ilişkiler alanında gelecek tasarımı, oldukça sorunlu bir alandır. Bilim dışı alanlara kolaylıkla kaymaya yol açabilecek kehanetler, bilim dünyasının zihnini de gereksiz yere meşgul edebilecektir. Bununla birlikte, bir sonraki aşama, koşul ya da zaman içinde neler olabileceği, nasıl olabileceği, ne tür etkiler ortaya çıkabileceği türünden soruları soran da bilim dünyasıdır. Dolayısıyla, öngörü bazı durumlarda dokümanter çalışmalar yapılmasının önünde verimli bir engel

olarak durabilir. 1961 yılında yapılmış toplantı kitapçığında², devlet aktörünün eski önemini yitirdiği ve egemenlik kavramının klasik tanımları içinde ele alınamayacağı tartışılmıştır. Bir öngörü olarak transnasyonal ilişkilerin gelişeceği, NGO'ların aktör sayılacağı, bütünleşmelerin önemi vs. ele alınmıştır. Ayrıca, aynı kitapçığın en arkasında listelenmiş Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları arasında, "Müşterek Pazar Karşısında Türkiye Ziraati", "Avrupa İktisadi Camiası İçinde Sosyal Politikamızın Muhtemel Gelişme İstikametleri" türünden çalışmalar yer almaktadır ki bunlar o dönemdeki disiplinler öngörünün birer kanıtı sayılabilirler.

Disiplinde çalışanlar bakımından zihin açıcı ikilemlerin ortaya konmasına hizmet edecek öngörüler, aynı zamanda Türkiye'deki en temel eksiklik olan "eleştiri" mekanizmasının da çalışmasına yardım edebilir.

Eleştiri, bilimin esasını oluşturur ve kapalı ortamlarda yapılan eleştiriler dışında açığa çıkmış tartışmalar, bilimsel bilginin üretimine açık katkı sağlar. Disiplinde çalışanların şahıslarının eleştirilmesinden, çalışmaların eleştirilmesine geçiş önemli bir içerik, yöntem, bilgi ve analiz tartışmasının zeminini hazırlayacaktır.

Uluslararası İlişkiler Eğitimi

Türkiye'de, istihdam olanakları hesaplanmaksızın açılmış birçok bölüm bulunmaktadır. Bu durumda disiplin çalışanları, görev yaptıkları bölüm ya da anabilim dalı çerçevesinde disiplinin gereği olarak saptadıkları müfredatı uygular ve mezunlar da aldıkları diplomayı olanakları doğrultusunda istedikleri gibi değerlendirirler. Her kurum, kendi amaç ve beklentilerini, kendi öğrenci ve mezun profilini kendisi, olanak ve beklentilerine göre saptamalıdır. Bu konuda tüm kurumların benzerlikler üretmesi gerekmez. Hatta mümkünse, kurumsal uzmanlaşmalar teşvik edilebilir. Bu çerçevede, farklı kurum çalışanlarının kendi ders programlarını, beklentilerini ve profillerini birbirleriyle paylaşmaları yararlıdır.

Eğitim kalitesinin artırılması için kalitatif ve kantitatif bazı önermeler alınabilir.

- Türkiye'de yeni uluslararası ilişkiler bölümü açılmasına karşı ortak bir görüş benimsenebilir.
- Günümüz itibarıyla çok sayıda olan lisans öğrencilerinin, seçmeli dersler yoluyla daha az kalabalık sınıflarda ders almaları sağlanabilir.

² *Milletlerarası Politika Öğretimi Symposiumu*, Ankara, 31 Mart-1 Nisan 1961, Ankara, Sevinç Matbaası, 1962, s. 99.

- Derslerde interaktif yöntemler izlenmesi mümkün kılınabilir.
- 1961 toplantısında ele alınmış olduğu gibi, benzetim ve model çalışmaları uygulanabilir.
- Öğrencilerin, kendilerinin yaptıkları araştırmaları girdi olarak kullanmaları sağlanabilir ve bu çerçevede “ders kitabı” anlayışından uzaklaşarak kaynak çeşitliliğine yönelmesi sağlanabilir. Bu durum, ders verenlerin de konu ile ilgili kaynakça bilgilerini yenilemelerini ya da kendilerinin üretmelerini teşvik eder.
- Yüksek Lisans, doktora ve doçentlik jürilerinin mutlaka dinleyici katılımlarıyla gerçekleştirilmesi uygun olur. Bu durum, şeffaflık sağlanmasının en etkili yoludur, adaylarla birlikte jüri katılımcılarının da sınanmasına ve öz denetimlerin gelişmesine hizmet eder.